

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ
Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015
Кафедра туризму та рекреації

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою

(пост. п. 12 від «23» травня 2021 р.)

Ректор

А. А. Мазаракі

**ЕКОНОМІКА ТУРИЗМУ /
ECONOMY OF TOURISM**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

Київ 2021

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автори: Т. І. ТКАЧЕНКО, доктор економічних наук, професор
Н. О. РОСКЛАДКА, доктор економічних наук, професор
Т. П. ДУПЛЯК, кандидат економічних наук, доцент

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри туризму та
рекреації 11.05. 2021 р., протокол № 17 ____.

Рецензенти: Г. І. Михайліченко, докт. екон. наук, професор, професор
кафедри туризму та рекреації КНТЕУ
Є. В. Ткешелашвілі, генеральний секретар
ГО «Національна туристична організація України»

**ЕКОНОМІКА ТУРИЗМУ / ECONOMY
OF TOURISM**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

освітній ступінь	«бакалавр»
галузь знань	24 «Сфера обслуговування»
спеціальність	242 «Туризм»
спеціалізація	«Міжнародний туризм»

ВСТУП

Програма дисципліни «Економіка туризму» призначена для здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» галузі знань 24 «Сфера обслуговування» спеціальності 242 «Туризм», спеціалізації «Міжнародний туризм».

Програму підготовлено відповідно до Стандартів вищої освіти України із зазначених спеціальностей та відповідних освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів КНТЕУ.

Програма складається із таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення дисципліни «Економіка туризму» є формування логіки економічного мислення і системи спеціальних економічних знань в галузі туризму, а також теоретичних знань та практичних умінь, що забезпечують ефективну господарсько-фінансову діяльність туристичних підприємств.

Завданнями дисципліни є набуття теоретичних знань і практичних навичок з таких питань:

- туризм як сфера послуг та вид економічної діяльності;
- інформаційне забезпечення туристичної діяльності на макро- та мікрорівні; – особливості функціонування ринку туристичних послуг та окремих його складових;
- методичні основи оцінки впливу туризму на національну економіку;
- види та моделі розрахунку туристичного мультиплікатора;
- принципи, функції та умови здійснення господарсько-фінансової діяльності суб'єктами туристичної діяльності;

- механізм формування та оцінка ефективності використання ресурсного потенціалу туристичних підприємств за окремими складовими;
- механізм формування економічних результатів та оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності туристичних підприємств;
- особливості ціноутворення в туризмі; – особливості оподаткування в туризмі; – управління ризиками в туризмі.

Предметом вивчення дисципліни «Економіка туризму» є економічні відносини, що виникають і розвиваються в сфері туризму в процесі формування, розподілу і споживання туристичних продуктів і послуг, призначених для задоволення потреб споживачів.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Знання:

- прав і обов'язків як члена суспільства, усвідомлення цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
- основ економічної теорії;
- основ правового регулювання та організації туристичної діяльності; – основ інформаційних технологій (операційна система Windows). **Уміння:**
- виявляти навички пошуку, збирання, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтування управлінських рішень;
- розуміти процеси організації туристичних подорожей і комплексного туристичного обслуговування (готельного, ресторанного, транспортного, екскурсійного, рекреаційного);
- демонструвати навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;

- демонструвати навички взаємодії, лідерства, командної роботи;
- виконувати дослідження індивідуально та/або в групі під керівництвом лідера;
- вільно працювати з офісними додатками Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft Power Point.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Економіка туризму», як обов'язкова компонента освітньої програми, забезпечує оволодіння здобувачами загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за відповідними освітньо-професійними програмами:

□ «Міжнародний туризм» (ОС бакалавр)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
К 04	Здатність до критичного мислення, аналізу і синтезу	1-20
К 06	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел	1-20
К 09	Вміння виявляти, ставити і вирішувати проблеми	1-20
К 10	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово	1-20
К 13	Здатність планувати та управляти часом	2, 8, 12, 18-20
<i>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності за освітньою програмою</i>		
К 16	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях	2-20
К 18	Здатність аналізувати діяльність суб'єктів індустрії туризму на всіх рівнях управління	8-17
К 19	Розуміння сучасних тенденцій і регіональних пріоритетів розвитку туризму в цілому та окремих його форм і видів	1-7
К 22	Розуміння принципів, процесів і технологій організації роботи суб'єкта туристичної індустрії та її підсистем	8-20
К 30	Здатність працювати з документацією та здійснювати розрахункові операції суб'єктом туристичного бізнесу	8-20
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
ПР 06	Застосовувати у практичній діяльності принципи і методи організації та технології обслуговування туристів	3

ПР 07	Розробляти, просувати та реалізовувати туристичний продукт	3-5, 8-17
ПР 08	Ідентифікувати туристичну документацію та вміти правильно нею користуватися	2
ПР 10	Розуміти принципи, процеси і технології організації роботи суб'єкта туристичного бізнесу та окремих його підсистем (адміністративно-управлінська, соціальнопсихологічна, економічна, технікотехнологічна)	8-20
ПР 11	Володіти державною та іноземною (ними) мовою (мовами), на рівні, достатньому для здійснення професійної діяльності	1-20
ПР 18	Адекватно оцінювати свої знання і застосовувати їх в різних професійних ситуаціях	1-20
Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
ПР 19	Аргументовано відстоювати свої погляди у розв'язанні професійних завдань	1-20

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1. ЕКОНОМІКА ТУРИЗМУ: МАКРОРІВЕНЬ

Тема 1. Економічна сутність туризму як сфери послуг та виду економічної діяльності

Основні поняття економіки туризму. Предмет, методи та завдання вивчення дисципліни. Рівні економіки туризму: мега-, макро-, мезо- та мікрорівень. Історичні аспекти розвитку економіки туризму.

Сутність туризму як сектору економіки та сфери послуг. Стандартна міжнародна класифікація видів діяльності в туризмі (СИСТА). Поняття та перелік характерних видів діяльності туризму відповідно до Міжнародної стандартної галузевої класифікації економічної діяльності (ISIC). Сутність туризму як виду економічної діяльності відповідно до національного класифікатора «Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД-2010)».

Міжнародні рекомендації зі статистики туризму (IRTS 2008). Характерні та супутні туристичні продукти відповідно до IRTS 2008 та Закону України «Про туризм». Види туристичних послуг та товарів туристського призначення відповідно до національного стандарту «Державний класифікатор продукції та послуг (ДКПП)». Місце продажу (реалізації) та місце надання туристичних послуг.

Поняття суб'єкта господарювання. Поняття суб'єкта туристичної діяльності. Типи суб'єктів туристичної діяльності. Класифікація суб'єктів туристичної діяльності за ознаками: юридичного статусу (юридична особа – підприємство, фізична особа – суб'єкт господарювання без створення юридичної особи), форми власності, організаційно-правової форми, кількості працюючих та обсягу доходу, кількості засновників та ін. Інтеграційні об'єднання в туризмі: економічні особливості діяльності.

Економічний механізм утворення та функціонування суб'єктів туристичної діяльності. Схема економічних взаємозв'язків туроператора з постачальниками (виробниками) та покупцями туристичних послуг (туристичного продукту). Особливості малого бізнесу в туризмі.

Роль та місце туризму в національній економіці. Економічна значущість туризму. Економічні функції туризму: виробнича, забезпечення зайнятості населення, доходна, вирівнювання, зовнішньоекономічна. Соціально-економічне значення розвитку туризму. Вектори (напрями) впливу розвитку туризму на національну та регіональну

економіку. Фактори, що визначають тенденції та перспективи розвитку туризму.

Список рекомендованих джерел:

Законодавчі та нормативно-правові акти: 1, 6, 8, 9, 10, 15.

Основний: 1-5.

Додатковий: 1, 6, 7, 8, 13.

Інтернет-ресурси: 2, 4, 6, 7.

Тема 2. Інформаційне забезпечення туристичної діяльності

Система показників стану та тенденцій розвитку туризму на різних рівнях: мегарівні (світовому), макрорівні (національному), мезорівні (регіони країни, дестинації), мікрорівні (суб'єктів господарської діяльності: підприємств, фізичних осіб та інших суб'єктів туристичної діяльності). Базові концепції, визначення, групування та класифікації в статистиці туризму. Методи досліджень, що використовуються для оцінювання стану та розвитку туризму.

Інструменти оцінки стану та тенденцій розвитку туризму на світовому ринку туристичних послуг. Загальна інформаційна система туризму (TIS), її структура. Індикатори туризму ЮНВТО. Система міжнародних обстежень туризму та відпочинку. Індекс виробництва туризму (WES), його компоненти. Світовий барометр туризму. Європейська система індикаторів сталості туристичних дестинацій.

Туризм у структурі національної економіки. Допоміжний рахунок туризму, методологія складання та система таблиць рахунку (ДРТ-2008). Туризм та платіжний баланс країни. Стаття «Подорожі» у платіжному балансі країни. Вимірювання туризму на субнаціональному рівні.

Інформаційне забезпечення стану та тенденцій розвитку туризму в Україні. Вимірювання туристських потоків. Туристський баланс. Основні показники діяльності засобів з розміщення туристів. Індикатори надходжень та витрат, пов'язаних з туризмом. Система показників діяльності суб'єктів туристичної діяльності.

Стан і тенденції розвитку туризму в Україні, тренди. Порівняльний аналіз тенденцій розвитку туризму в Україні та світі. Перспективи розвитку туризму в Україні.

Список рекомендованих джерел:

Законодавчі та нормативно-правові акти: 1, 6, 8, 9, 10, 15.

Основний: 1-5.

Додатковий: 1, 6, 7, 8, 13. **Інтернет-ресурси:**
1-8.

Тема 3. Ринок туристичних послуг

Поняття ринку туристичних послуг та його елементи: попит, пропозиція, ціна, конкуренція. Суб'єкти ринку туристичних послуг: споживачі та виробники, органи державного управління. Поняття та складові інфраструктури ринку туристичних послуг.

Класифікація ринків туристичних послуг за ознаками: видами туризму, організаційними формами туризму, масштабністю, рівень монополізації, рівень насичення. Ємність ринку туристичних послуг: поняття та методика визначення.

Туристичний продукт як об'єкт купівлі-продажу на ринку туристичних послуг. Поняття та основні елементи туристичного продукту. Класифікація видів туристичного продукту. Життєвий цикл туристичного продукту: поняття та основні стадії.

Ціна туристичного продукту як елемент ринку туристичних послуг. Ринкова ціна, ціна попиту та пропозиції на туристичний продукт. Цінові стратегії на ринку туристичних послуг.

Взаємозв'язок ринку туристичних послуг з ринками факторів виробництва туристичного продукту та іншими ринками товарів і послуг.

Список рекомендованих джерел:

Законодавчі та нормативно-правові акти: 1, 6, 8, 9, 10, 15.

Основний: 1-5.

Додатковий: 1, 6, 7, 8, 13. **Інтернет-ресурси:**
1-8.

Тема 4. Попит та пропозиція на ринку туристичних послуг

Сутність попиту на ринку туристичних послуг. Характерні риси попиту на туристичні послуги та фактори впливу на нього. Показники схильності населення до подорожей. Модель формування рішення про подорож. Основні тенденції розвитку попиту на ринку туристичних послуг.

Еластичність попиту на ринку туристичних послуг. Види та визначення еластичності попиту по доходах, по ціні послуги в туризмі.

Характеристика еластичності попиту в різних сегментах ринку туристичних послуг.

Методичні основи вимірювання сезонності в туризмі: поняття та види сезонності, інформаційне забезпечення, показники та методи вимірювання.

Показники та рівні вимірювання попиту на ринку туристичних послуг. Методи вивчення і прогнозування споживчого попиту в туризмі: простої екстраполяції, налагодженої екстраполяції, причинно-наслідкові (регресійні), експертних оцінок, метод Дельфі, моделі судження автоматизованого (сценарного) проектування.

Сутність та особливості пропозиції на ринку туристичних послуг. Складові пропозиції на ринку туристичних послуг: атракції (природні, штучні), послуги та товари, туристична інфраструктура. Фактори впливу на обсяг та структуру пропозиції на ринку туристичних послуг. Основні тенденції розвитку пропозиції на ринку туристичних послуг.

Список рекомендованих джерел:

Законодавчі та нормативно-правові акти: 1, 6, 8, 9, 10, 15.

Основний: 1-5.

Додатковий: 1, 6, 7, 8, 13. **Інтернет-ресурси:** 1-8.

Тема 5. Конкуренція та конкурентоспроможність на ринку туристичних послуг

Поняття та особливості конкуренції в туризмі. Форми та види конкуренції на ринку туристичних послуг: досконала конкуренція (вільна, чиста), монополістична конкуренція, олігополія. Внутрігалузева та міжгалузева конкуренція в туризмі. Цінова та нецінова конкуренція.

Сутність терміну «конкурентоспроможність». Визначення понять: «конкурентоспроможність туристичного продукту», «конкурентоспроможність туристичного підприємства», «конкурентоспроможність туристичної галузі», «конкурентоспроможність туристичної дестинації».

Види конкурентоспроможності суб'єктів туристичної діяльності. Динамічні та чисті конкурентні переваги. Фактори впливу на конкурентоспроможність: екзогенні та ендегенні. Методичні основи оцінки конкурентоспроможності туристичного продукту: етапи, показники, методи аналізу.

Методи та показники оцінки конкурентоспроможності національного туризму на міжнародному ринку туристичних послуг: рейтинг конкурентоспроможності IMD (Міжнародного інституту розвитку менеджменту, м. Лозана, Швейцарська Конфедерація), індекс глобальної конкурентоспроможності WEF (Всесвітнього економічного форуму).

Список рекомендованих джерел:

Законодавчі та нормативно-правові акти: 1, 5, 6, 8, 9, 10, 15.

Основний: 1-5.

Додатковий: 1, 6, 7, 8, 13. **Інтернет-ресурси:** 1-8.

Тема 6. Мультиплікативний ефект в туризмі

Прямий та непрямий вплив туризму на економіку: формування доходу, зайнятості, податкових надходжень, платіжного балансу, структури регіональної економіки та ін.

Кумулятивний вплив туризму на національну економіку. Мультиплікативний процес у туризмі. Характеристика видів туристичного мультиплікатора: мультиплікатор випуску продукції, мультиплікатор комерційних угод (продажу), мультиплікатор доходу, мультиплікатор зайнятості, мультиплікатор заробітної плати, мультиплікатор дохідних статей бюджету, мультиплікатор імпорту.

Моделі розрахунку туристичного мультиплікатора: Кейнсіанська модель, модель А. Арчера і Дж. Оуена, модель «витрати-випуск».

Список рекомендованих джерел:

Законодавчі та нормативно-правові акти: 1, 6, 8, 9, 10, 15.

Основний: 1-5.

Додатковий: 1, 6, 7, 8, 13. **Інтернет-ресурси:** 1-8.

Тема 7. Економіка туризму: мезорівень

Регіональні економічні програми розвитку туризму, джерела їх фінансування. Кластерна модель організації туристичного бізнесу в регіоні. Особливості кластерної моделі об'єднання суб'єктів туристичної діяльності. Конкурентні переваги кластерного типу організації туризму.

Інвестиційна привабливість економіки туризму на регіональному рівні. Механізм забезпечення інвестиційної привабливості економіки туризму на регіональному рівні. Державно-приватне партнерство в туризмі, передумови створення та моделі організації. Особливості використання державноприватного партнерства щодо розвитку туризму на регіональному рівні. Організація регіональних фондів розвитку туризму. Стратегія розвитку туризму та курортів в регіонах України: економічні аспекти формування та реалізації.

Список рекомендованих джерел:

Законодавчі та нормативно-правові акти: 1, 5, 6, 8, 9, 10, 15.

Основний: 1-5.

Додатковий: 1, 6, 7, 8, 13. **Інтернет-ресурси:**
1-8.

МОДУЛЬ 2. ЕКОНОМІКА ТУРИЗМУ: МІКРОРІВЕНЬ

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНІ РЕСУРСИ СУБ'ЄКТІВ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 8. Ресурсний потенціал суб'єктів туристичної діяльності

Поняття економічних ресурсів і ресурсного потенціалу суб'єктів туристичної діяльності. Складові ресурсного потенціалу та їх взаємозв'язок у процесі надання туристичних послуг. Особливості використання ресурсного потенціалу суб'єктів туристичної діяльності.

Структурне співвідношення окремих видів ресурсів суб'єктів туристичної діяльності. Показники ефективності використання ресурсів суб'єктів туристичної діяльності. Основні напрями підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу суб'єктів туристичної діяльності.

Список рекомендованих джерел:

Законодавчі та нормативно-правові акти: 1, 2, 3, 6, 8-15.

Основний: 1-5.

Додатковий: 1, 3, 6-13. **Інтернет-ресурси:**
1-8.

Тема 9. Матеріальні та нематеріальні ресурси суб'єктів туристичної діяльності

Сутність матеріальних ресурсів суб'єктів туристичної діяльності. Основні елементи матеріальних ресурсів: основні засоби (активи), матеріальні оборотні активи. Характеристика основних засобів суб'єктів туристичної діяльності, їх види та оцінка вартості основних засобів. Склад та характеристика інших необоротних матеріальних активів. Амортизація основних засобів (активів) та інших необоротних матеріальних активів суб'єктів туристичної діяльності.

Методичний інструментарій і порядок проведення аналізу стану та ефективності використання основних засобів (активів) суб'єктів туристичної діяльності. Особливості оцінки матеріально-технічної бази окремих видів суб'єктів туристичної діяльності (туроператорів і турагентів, закладів курортно-рекреаційної сфери, готелів і ресторанів, транспорту тощо). Методика обґрунтування потреби в прирості основних засобів (активів) суб'єктів туристичної діяльності. План розвитку матеріальнотехнічної бази суб'єктів туристичної діяльності.

Поняття, види та характеристика нематеріальних ресурсів (активів) суб'єктів туристичної діяльності. Складові нематеріальних активів суб'єктів туристичної діяльності: права, що з'являються унаслідок володіння підприємством; права, що виникають унаслідок володіння підприємством об'єктами авторського права (комп'ютерні програми, бази даних); права на використання створених нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності (для туристичного оператора – новий туристичний продукт, для екскурсійного бюро – «авторська екскурсія», для закладу ресторанного господарства – рецептури фірмових страв); права на користування земельними ділянками та природними ресурсами (для засобів розміщування, підприємств курортно-рекреаційної сфери та природно-заповідного фонду); ліцензії на здійснення певних видів діяльності.

Оцінка вартості нематеріальних ресурсів (активів). Вартість бренду («товарного знаку») об'єднання суб'єктів туристичної діяльності. Поняття, умови застосування, показники економічної ефективності придбання (реалізації) франшизи мережі туристичних підприємств, створених на умовах франчайзингу. Поняття роялті. Амортизація нематеріальних активів суб'єктів туристичної діяльності.

Матеріальні оборотні активи суб'єктів туристичної діяльності.

Показники оцінки забезпеченості матеріальними оборотними активами.

Список рекомендованих джерел:

Законодавчі та нормативно-правові акти: 1, 2, 3, 6, 13, 14, 15.

Основний: 1-5.

Додатковий: 1, 3, 6-13. **Інтернет-ресурси:**
1-8.

Тема 10. Трудові ресурси та оплата праці персоналу суб'єктів туристичної діяльності Соціально-економічна сутність і особливості праці в туризмі. Поняття трудових ресурсів, трудового колективу, кадрів, персоналу суб'єктів туристичної діяльності. Класифікації трудових ресурсів відповідно до Кодексу законів про працю та стандартів Міжнародної організації праці (МОП). Джерела формування трудових ресурсів. Діяльність суб'єктів туристичної діяльності на ринку робочої сили. Соціальні гарантії працівникам туризму.

Методичний інструментарій та порядок проведення економічного аналізу формування та використання трудових ресурсів в туризмі. Поняття продуктивності, ефективності і якості праці в туризмі. Показники оцінки продуктивності праці працівників суб'єктів туристичної діяльності. Особливості визначення та оцінки рівня продуктивності праці. Фактори, що обумовлюють рівень та можливості зростання продуктивності праці в туризмі. Ефективність використання трудових ресурсів. Основні напрямки підвищення ефективності використання трудових ресурсів в туризмі.

Організація матеріального стимулювання праці працівників в туризмі. Принципи стимулювання праці в туризмі. Форми і системи оплати праці, що застосовуються в туризмі: сутність, переваги та недоліки. Принципи вибору форм та систем організації заробітної плати. Сутність преміальної системи. Особливості змісту і організації виплат за різними преміальними системами.

Зміст плану з праці та заробітної плати суб'єкта туристичної діяльності, порядок його розробки. Планування потреби в трудових ресурсах суб'єкта туристичної діяльності. Методи планування чисельності персоналу суб'єктів туристичної діяльності. Планування фонду оплати праці суб'єктів туристичної діяльності.

Список рекомендованих джерел:

Законодавчі та нормативно-правові акти: 1, 2, 3, 6, 15.

Основний: 1-5.

Додатковий: 1, 3, 6-12. **Інтернет-ресурси:**
1-8.

Тема 11. Капітал суб'єктів туристичної діяльності

Капітал суб'єктів туристичної діяльності: сутність, характеристика та принципи формування. Структура капіталу: основний та оборотний, власний та позиковий.

Поняття фінансових ресурсів суб'єктів туристичної діяльності, їх склад та характеристика. Джерела формування фінансових ресурсів суб'єктів туристичної діяльності. Кругообіг фінансових ресурсів підприємства в перебігу формування його капіталу.

Характеристика оборотного капіталу суб'єктів туристичної діяльності. Особливості кругообігу оборотного капіталу суб'єктів туристичної діяльності (циклічність уповільнення, прискорення та заморожування) залежно від факторів сезонності попиту, характеру розрахунків з контрагентами по господарським операціям. Методичні основи економічного аналізу стану, тенденцій та ефективності використання оборотного капіталу. Показники оборотності та рентабельності оборотного капіталу.

Власний капітал підприємства: сутність, склад, класифікація, функції, відмітні особливості. Особливості формування власного капіталу у залежності від організаційно-правових форм суб'єктів туристичної діяльності.

Позиковий капітал суб'єктів туристичної діяльності: сутність, склад, класифікація, функції, відмітні особливості. Особливості формування позикового капіталу в залежності від організаційно-правових форм суб'єктів туристичної діяльності.

Кредитування як механізм формування позикового капіталу суб'єкта туристичної діяльності: поняття, принципи, завдання. Особливості, форми та інструменти банківського та небанківського кредитування суб'єктів туристичної діяльності.

Показники оцінки ефективності використання фінансових ресурсів суб'єктів туристичної діяльності. Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу формування та використання фінансових ресурсів суб'єктів туристичної діяльності.

Список рекомендованих джерел:

Законодавчі та нормативно-правові акти: 1, 2, 3, 6, 15.

Основний: 1-5.

Додатковий: 1-3, 6-12.

Інтернет-ресурси: 1-8.

РОЗДІЛ 2.

РЕЗУЛЬТАТИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 12. Виробнича програма суб'єктів туристичної діяльності

Сутність та склад пропозиції та обсягу реалізації туристичного продукту суб'єктами туристичної діяльності. Туристичний продукт як об'єкт економічного аналізу та планування. Складові елементи туристичного продукту. Показники оцінки обсягу пропозиції та реалізації послуг суб'єктів туристичної діяльності (туроператорів, турагентів, бюро подорожей та екскурсій; готелів, ресторанів та інших суб'єктів господарювання, що формують туристичний продукт).

Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу обсягу виробництва і реалізації туристичного продукту суб'єктами туристичної діяльності. Інформаційна база даних та джерела її формування.

Структурний аналіз обсягу реалізації туристичного продукту за класифікаційними ознаками: за типами туризму (в'їзний, виїзний, внутрішній, міжнародний); в'їзний, виїзний – за напрямками подорожування (за країнами світу); за метою поїздки – службова, ділова, навчання; дозвілля, відпочинок; лікування, спортивний туризм, спеціалізований туризм, інші; за віком; за категоріями обслуговуваних клієнтів (індивідуали, групи); за місцем надання туристичних послуг (резиденти, нерезиденти); за складом послуг туристичного продукту (послуга туристичного оператора / агента, екскурсовода; послуги з тимчасового розміщування та організації харчування, транспортування, туристичного супроводу, інші); за комплексністю; за асортиментом тощо. Оцінка зовнішніх та внутрішніх факторів, що обумовлюють зміни обсягу та структури реалізації туристичного продукту.

Методика розробки продуктової програми суб'єктом туристичної діяльності на прогнозний період. Методи планування показників продуктової програми у відповідності до стратегії розвитку суб'єктів туристичної діяльності. Обсяг наданих туристичних послуг у точці беззбиткової діяльності, мінімальної та нормальної рентабельності.

Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу обсягу виробництва і реалізації послуг готелів та інших засобів з тимчасового розміщування, у т.ч. спеціалізованих (заклади курортно-рекреаційної сфери). Інформаційна база даних та джерела її формування. Методика розробки виробничо-експлуатаційної програми та алгоритм розрахунку основних показників.

Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу обсягу виробництва і реалізації продукції та послуг закладів ресторанного господарства. Інформаційна база даних та джерела її формування. Поняття, види та склад товарообороту закладів ресторанного господарства. Методика розробки виробничої програми та алгоритм розрахунку основних показників закладів ресторанного господарства.

Список рекомендованих джерел:

Законодавчі та нормативно-правові акти: 1, 2, 3, 6, 15.

Основний: 1-5.

Додатковий: 1, 3, 6-12. **Інтернет-ресурси:**
1-8.

Тема 13. Поточні витрати суб'єктів туристичної діяльності

Економічна сутність поточних витрат суб'єктів туристичної діяльності. Класифікація поточних витрат суб'єктів туристичної діяльності залежно від напрямів діяльності, функціонального призначення, за елементами витрат відповідно до норм Положення (стандарту) бухгалтерського обліку, за ступенем еластичності від обсягів діяльності, за економічним змістом та ін. Поняття, склад та структура собівартості туристичного продукту. Поняття, склад та структура собівартості готельного продукту. Поняття, склад та структура собівартості продукції та послуг закладів ресторанного господарства.

Показники оцінки загального обсягу і рівня поточних витрат суб'єктів туристичної діяльності: абсолютні, відносні, показники ефективності. Фактори, що визначають обсяг та рівень поточних витрат суб'єктів

туристичної діяльності. Кількісна оцінка впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на поточні витрати.

Операційні витрати туристичного оператора на формування туристичного продукту, надання туристичних послуг, утримання власних туристичних агентів. Витрати на послуги сторонніх організацій, що використовуються при виробництві туристичного продукту: на розміщення і проживання, транспортне обслуговування, харчування, медичне обслуговування, екскурсійне обслуговування, візове обслуговування, івентзаходи (анімація) та ін. Витрати на оренду приміщення та утримання офісу; рекламу, просування та збут туристичного продукту; на оплату праці та відрахування на соціальні заходи, амортизація та інші витрати.

Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу поточних витрат суб'єктів туристичної діяльності. Інформаційне забезпечення аналізу. Характеристика окремих етапів аналізу.

Планування обсягу поточних витрат суб'єкта туристичної діяльності. Калькулювання собівартості туристичного продукту за номенклатурою статей. Методи обґрунтування розміру поточних витрат на плановий період в цілому, за окремими групами та статтями витрат суб'єктів туристичної діяльності. Кошторис поточних витрат. Оцінка економічної обґрунтованості плану поточних витрат суб'єктів туристичної діяльності.

Список рекомендованих джерел:

Законодавчі та нормативно-правові акти: 1, 2, 3, 6, 12, 15.

Основний: 1-5.

Додатковий: 1, 3, 6-12. **Інтернет-ресурси:**
1-8.

Тема 14. Ціноутворення в туризмі

Механізм ціноутворення в туризмі. Види цін на туристичний продукт. Особливості ціноутворення в туризмі. Фактори формування ціни на туристичний продукт. Структура ціни на туристичний продукт та її складові елементи. Комплексність ціни туристичного продукту. Методи ціноутворення в туризмі. Види цінових знижок в туризмі. Цінова політика суб'єктів туристичної діяльності на ринку послуг.

Моделювання і калькулювання ринкових цін на характерні та супутні послуги та товари туристського призначення у складі туристичного продукту. Поняття та структура відпускної вартості послуг на підприємствах-виробниках туристичного продукту: з надання послуг

тимчасового розміщування, організації харчування, транспортування, розваг тощо. Структурні елементи роздрібної ціни на обслуговування в закладах ресторанного господарства та інші послуги, на підприємствах з надання послуг тимчасового розміщування. Визначення повної собівартості, прибутку та податку на додану вартість у складі роздрібної ціни на інші послуги у складі туристичного продукту. Фактори, що впливу на розмір ціни туристичного продукту. Комерційні знижки і надбавки до роздрібних цін на туристичний продукт та умови їх застосування.

Формування цін на туристичний продукт на ринку внутрішнього, в'їзного та виїзного туризму. Особливості державного регулювання цін на ринку туристичних послуг: вітчизняний та закордонний досвід. Методи регулювання цін органами державного і місцевого управління.

Список рекомендованих джерел:

Законодавчі та нормативно-правові акти: 1, 2, 3, 6, 7, 15.

Основний: 1-5.

Додатковий: 1, 3, 6-12. **Інтернет-ресурси:**
1-8.

Тема 15. Доходи суб'єктів туристичної діяльності

Доходи як економічна категорія та економічний показник. Економічна сутність доходів суб'єктів туристичної діяльності, характеристика їх складу. Види доходів суб'єктів туристичної діяльності та їх класифікація відповідно до норм Положення (стандарту) бухгалтерського обліку, залежно від типу суб'єктів туристичної діяльності, напрямів діяльності, іншими ознаками.

Джерела утворення доходів суб'єктів туристичної діяльності. Особливості джерел утворення доходів від основної операційної діяльності – від реалізації туристичного продукту. Особливості формування доходів від реалізації туристичних послуг. Поняття туристичної маржі, комісійної винагороди, агентських та інших винагород. Методичні підходи до їх розрахунку.

Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу доходів фінансово-господарської діяльності суб'єктів туристичної діяльності. Інформаційне забезпечення аналітичної роботи. Фактори впливу на формування доходів суб'єктів туристичної діяльності, їх кількісна оцінка.

Обґрунтування планового обсягу доходів суб'єктів туристичної діяльності. Поняття можливого та необхідного обсягу доходів, граничного та маржинального доходу; методичні підходи до визначення їх обсягу. Методи планування доходів суб'єктів туристичної діяльності в цілому та за окремими видами доходів.

Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу доходів від основної операційної діяльності готелів та інших засобів розміщування, у т.ч. спеціалізованих (заклади курортно-рекреаційної сфери). Інформаційне забезпечення аналізу. Фактори впливу на формування доходів готелів та інших засобів розміщування, їх кількісна оцінка. Обґрунтування планового обсягу доходів готелів та інших засобів розміщування, у т.ч. спеціалізованих.

Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу доходів від основної діяльності закладів ресторанного господарства (товарооборот). Інформаційне забезпечення аналізу. Фактори впливу на формування доходів закладів ресторанного господарства, їх кількісна оцінка. Обґрунтування планового обсягу основних операційних доходів (товарообороту) закладів ресторанного господарства.

Список рекомендованих джерел:

Законодавчі та нормативно-правові акти: 1, 2, 3, 6, 7, 11, 12, 15.

Основний: 1-5.

Додатковий: 1, 3, 6-12. **Інтернет-ресурси:**
1-8.

Тема 16. Прибуток і рентабельність суб'єктів туристичної діяльності

Прибуток як економічна категорія та узагальнюючий показник економічної ефективності діяльності суб'єктів туристичної діяльності. Види та джерела утворення прибутку суб'єктів туристичної діяльності. Класифікація прибутку суб'єктів туристичної діяльності: залежно від виду діяльності, порядку визначення, методики оцінки, мети визначення, місця виникнення. Поняття мінімального, цільового, нормального та максимального прибутку суб'єктів туристичної діяльності, методичні підходи до оцінки його розмірів.

Поняття рентабельності суб'єктів туристичної діяльності. Показники вимірювання рентабельності суб'єктів туристичної діяльності. Фактори

впливу на формування прибутку суб'єктів туристичної діяльності в цілому та за окремими видами діяльності.

Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу фінансових результатів суб'єктів туристичної діяльності. Інформаційне забезпечення аналізу. Характеристика окремих етапів аналізу фінансових результатів суб'єктів туристичної діяльності.

Методичні підходи до розробки плану формування фінансового результату суб'єктів туристичної діяльності. Визначення розміру мінімального, нормального, максимального прибутку. Поняття можливого та необхідного обсягу прибутку, методичні підходи до визначення їх обсягу. Методи планування можливого і необхідного прибутку суб'єктів туристичної діяльності в цілому та за окремими джерелами формування.

Обґрунтування потреби в плановому прибутку суб'єктів туристичної діяльності за напрямками використання: виробничий розвиток (капіталізація), соціальний розвиток, споживання, резервування тощо. Порядок розподілу планового чистого прибутку суб'єктів туристичної діяльності.

Список рекомендованих джерел:

Законодавчі та нормативно-правові акти: 1, 2, 3, 6, 7, 11, 12, 15.

Основний: 1-5.

Додатковий: 1-3, 6-12.

Інтернет-ресурси: 1-8.

Тема 17. Оподаткування суб'єктів туристичної діяльності

Системи оподаткування в туризмі. Поняття та елементи податків та зборів. Види податків та обов'язкових платежів, що сплачують суб'єкти туристичної діяльності. Особливості та порядок розрахунку суб'єктами туристичної діяльності окремих видів податків та обов'язкових платежів. Характеристика бази оподаткування, податкових ставок, пільг та термінів сплати окремих видів податкових платежів суб'єктами туристичної діяльності. Спрощена система оподаткування: її сутність та механізм сплати єдиного податку.

Методичний інструментарій та порядок проведення аналізу податкових платежів суб'єктів туристичної діяльності. Інформаційне забезпечення аналізу. Характеристика окремих етапів аналізу. Методика

розробки податкової політики суб'єктами туристичної діяльності. Методика визначення планового обсягу сплати окремих видів податкових платежів суб'єктів туристичної діяльності.

Список рекомендованих джерел:

Законодавчі та нормативно-правові акти: 1, 2, 3, 6.

Основний: 1-5.

Додатковий: 1-3, 6-12.

Інтернет-ресурси: 1-8.

Тема 18. Інвестиційна діяльність суб'єктів туристичної діяльності

Економічна сутність інвестицій. Об'єкти та суб'єкти інвестування в туризмі. Поняття інвестиційної діяльності суб'єктів туристичної діяльності. Класифікація інвестицій за ознаками: за об'єктом вкладення інвестицій; за періодом інвестування; за характером участі в інвестуванні; за формами власності капіталу, що інвестується; за ступенем ризику. Інвестиційні ресурси суб'єктів туристичної діяльності та політика їх формування. Визначення потреби в інвестиційних ресурсах для здійснення реальних та фінансових інвестицій в туризмі.

Джерела формування інвестиційних ресурсів суб'єктів туристичної діяльності: власні, позикові, інші. Порядок і етапи розробки плану інвестиційної діяльності суб'єктів туристичної діяльності.

Характеристика основних форм реальних інвестицій в туризмі.

Сутність та форми капітальних інвестицій суб'єктів туристичної діяльності. Принципи та вихідні передумови, методи аналізу та планування капітальних інвестицій суб'єктів туристичної діяльності. Особливості визначення економічної ефективності капітальних інвестицій в туризмі. Порядок розрахунків показників чистого приведеного доходу, індексу дохідності, внутрішньої норми дохідності, терміну окупності реальних інвестицій.

Сутність і форми довгострокових фінансових інвестицій суб'єктів туристичної діяльності. Особливості довгострокових фінансових інвестицій суб'єктів туристичної діяльності у цінні папери. Методи

визначення ефективності довгострокових фінансових інвестицій (акції, облигації, інші цінні папери) в туризмі.

Сутнісна характеристика реальних інвестиційних проектів в туризмі. Класифікація інвестиційних проектів за джерелами фінансування: за рахунок внутрішніх джерел; за рахунок акціонування; за допомогою венчурного фінансування; за рахунок кредиту; із змішаними формами фінансування. Типові інвестиційні проекти в туризмі.

Список рекомендованих джерел:

Законодавчі та нормативно-правові акти: 1, 2, 3, 4, 6.

Основний: 1-5.

Додатковий: 1-4, 6-12.

Інтернет-ресурси: 1-8.

Тема 19. Бізнес-планування інвестиційних проектів суб'єктів туристичної діяльності

Предмет та зміст бізнес-планування, соціально-економічна сутність бізнес-плану. Основні принципи, функції, цілі та задачі бізнеспланування. Загальні вимоги до бізнес-планів. Класифікація бізнес-планів. Підготовка до розробки та складання бізнес-плану. Структура інвестиційного проекту. Визначення сутності інвестиційного проекту (профіль компанії, продукти та послуги). Бізнес-ідея інвестиційного проекту. Порядок проведення перед проектних досліджень.

Поняття, цілі і завдання бізнес-плану реального інвестиційного проекту в туризмі. Структура бізнес-плану в туризмі та характеристика його розділів: коротка характеристика інвестиційного проекту (резюме); характеристика туризму, як галузі в якій реалізується інвестиційний проект; характеристика туристичних продуктів; розміщення об'єкту; аналіз ринку туристичних послуг; запланований обсяг реалізації туристичних продуктів; забезпеченість основними ресурсами; стратегія маркетингу; управління інвестиційним проектом; оцінка ризику та форми їх страхування; фінансовий план; стратегія фінансування інвестиційного проекту.

Порядок подання бізнес-планів потенційним інвесторам. Презентація бізнес-плану. Методи оцінювання ефективності реальних інвестиційних

проектів та інвестиційної привабливості суб'єктів туристичної діяльності у бізнес-плані. Статичні методи розрахунку показників ефективності інвестиційного проекту за показниками: сумарного прибутку від реалізації інвестиційного проекту; рентабельності інвестицій; періоду окупності інвестиційного проекту. Динамічні методи показників ефективності інвестиційного проекту за показниками: чистого дисконтованого доходу, внутрішньої норми прибутковості, дисконтованого терміну окупності інвестицій та індексу прибутковості, рентабельності продажів, індексу прибутковості. Точка беззбитковості, коефіцієнт фінансової міцності інвестиційного проекту.

Список рекомендованих джерел:

Законодавчі та нормативно-правові акти: 1-6.

Основний: 1-5.

Додатковий: 1-6.

Інтернет-ресурси: 1-8.

Тема 20. Ризики підприємницької діяльності в туризмі

Сутність підприємницького ризику в туризмі.

Особливості підприємницького ризику як економічної категорії.

Класифікація підприємницьких ризиків в туризмі. Характеристика зон підприємницького ризику в туризмі.

Сутність та основні види ризиків в діяльності суб'єктів туристичної діяльності. Класифікація та характеристика підприємницьких ризиків суб'єктів туристичної діяльності. Виробничі ризики та їх види на туристичних підприємствах. Фінансові ризик та їх види в туризмі: кредитний ризик, процентний (відсотковий) ризик, валютний ризик, ризик втраченої фінансової вигоди. Інвестиційні ризики та їх види для нових туристичних проектів: ризик, пов'язаний із технічними нововведеннями; ризик, пов'язаний з економічною або організаційною сторонами виробництва; ризик, що визначається “молодістю” підприємства. Страхові ризики в туризмі.

Види та характеристика втрат суб'єктів туристичної діяльності від ризикових подій. Оцінка розміру господарського ризику і можливих фінансових втрат суб'єктів туристичної діяльності.

Методичний інструментарій оцінки рівня ризиків суб'єктів туристичної діяльності залежно від їх виду, характеру прояву тощо.

Кількісні та якісні методи оцінки рівня ризику: статистичний, аналітичний, експертний.

Напрями та заходи щодо профілактики та мінімізації рівня підприємницьких ризиків суб'єктів туристичної діяльності. Форми внутрішнього страхування підприємницького ризику та оцінка їх ефективності у суб'єктів туристичної діяльності. Форми зовнішнього страхування підприємницького ризику в туризмі. Типові приклади ризиків, що приймаються і не приймаються на зовнішнє страхування. Обов'язкове та добровільне страхування в туризмі. Ефективність зовнішнього страхування підприємницького ризику, методи її розрахунку.

Сутність, причини і ознаки банкрутства. Державне регулювання банкрутства підприємства в туризмі. Основні причини, що призводять до банкрутства суб'єктів туристичної діяльності. Санація підприємств та умови її проведення. Форми санації підприємства. Порядок та черговість задоволення претензій кредиторів у разі банкрутств суб'єктів туристичної діяльності.

Список рекомендованих джерел:

Законодавчі та нормативно-правові акти: 1, 3, 5, 6.

Основний: 1-5.

Додатковий: 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 12. **Інтернет-ресурси:** 1-8.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Законодавчі та нормативно-правові акти

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV із змінами та доповн. Дата оновлення: 14.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

2. Кодекс законів про працю від 10.12.1971 № 332-VIII із змінами та доповн. Дата оновлення: 14.08.2021. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI із змінами та доповн. Дата оновлення: 01.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

4. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 №1560-XII із змінами та доповн. Дата оновлення: 01.07.2021. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.

5. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03. 2012 № 4618-VI із змінами та доповн. Дата оновлення: 10.12.2020. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.

6. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР із змінами та доповн. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>.

7. Про ціни та ціноутворення : Закон України від 21.06.2012 № 5007-VI із змінами та доповн. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5007-17>

8. Міжнародні рекомендації зі статистики туризму (IRTS 2008). URL: <http://statistics.unwto.org/content/conceptual-frameworktourismstatistics-international-recommendations-tourism-statistics-2008>.

9. Національний класифікатор України. Державний класифікатор продукції та послуг ДК 016:2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v457a609-10>.

10. Національний класифікатор України. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10>.

11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290 із змінами та доповн. Дата оновлення: 03.11.2020. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>.

12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318 із змінами та доповн. Дата оновлення: 03.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.

13. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92 із змінами та доповн. Дата оновлення: 03.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.

14. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» : Наказ Міністерства фінансів України від 18.10.1999 № 242 із змінами та доповн. Дата оновлення: 03.11.2020. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.

15. Стандартна міжнародна класифікація видів діяльності в туризмі (SICTA). URL: http://unstats.un.org/unsd/publication/Seriesm/SeriesM_83e.pdf

Основна література

1. *Городня Т. А., Щербак А. Ф. Економіка туризму: теорія і практика : навч. посіб. – Київ : Кондор, 2018. – 435 с.¹*
2. *Дядечко Л. П. Економіка туристичного бізнесу. – Київ : Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.*
3. *Економіка туризму. Модуль 1. Макрорівень : опор. конспект лекцій / Т. І. Ткаченко, І. В. Качалова, Т. П. Дупляк, Я. В. Проценко. – Київ : КНТЕУ, 2019. – 118 с.*
4. *Мальська М.П. Економіка туризму: теорія та практика: підручник / М. П. Мальська, М. Й. Рутинський, С. В. Білоус, Н. Л. Мандюк. – Київ : Центр учбової літератур», 2014. – 544 с.*
5. *Ткаченко Т.І. Економіка готельного господарства і туризму : навч. посіб. / Т. І. Ткаченко, С. П. Гаврилюк. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 179 с.*

Додаткова література

1. *Агафонова Л. Г., Агафонова О. Є. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: Ціноутворення, конкуренція, державне регулювання : навч. посібник. – Київ : Знання України, 2002. – 358 с.*
2. *Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учеб. курс. – 2-е изд., перераб. и доп. — Киев : Эльга, Ника-Центр, 2007. – 521 с.*
3. *Економіка та фінанси підприємства: методика розв'язання практичних задач : навч. посіб. / І. В. Височин, О. В. Корольова-Казанська, І. О. Чаюн та ін. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 336 с.*
4. *Інвестиційний менеджмент: методика розв'язання практичних завдань : навч. посіб. / Н. М. Гуляєва, І. М. Вавдійчик; за заг. ред. Н.М. Гуляєвої. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 220 с.*
5. *Проектування курортів : навч. посіб. / А.А. Мазаракі, С.Л. Шаповал, С.В. Мельниченко та ін.; за ред. А.А. Мазаракі. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 304 с.*

---

¹ Курсивом за текстом виділені літературні джерела, які є в наявності в бібліотеці КНТЕУ

6. Пуцентейло П.Р. Економіка і організація туристичноготельного підприємництва : навч. посіб. – Київ : Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.

7. Стратегічний розвиток туристичного бізнесу : монографія / Т. І. Ткаченко, С. В. Мельниченко, М. Г. Бойко та ін.; за заг. ред.

А.А. Мазаракі. – Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 596 с.

8. Ткаченко Т. І. Сталій розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія / Т. І. Ткаченко. – 2-ге вид., випр. та доповн. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 463 с.

9. HoReCa : навч. посіб. : у 3 т. – Т. 3. Кейтеринг / [А.А. Мазаракі, С.Л. Шаповал, С.В. Мельниченко та ін.] ; за ред. А.А. Мазаракі. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 448 с.

10. HoReCa : навч. посіб.: у 3 т. Т.1. Готелі / [А.А. Мазаракі, С.Л. Шаповал, С.В. Мельниченко та ін.] ; за ред. А.А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-економ. ун-т, 2016. 348 с.

11. HoReCa : навч. посіб.: у 3 т. Т.2. Ресторани [А.А. Мазаракі, С.Л. Шаповал, С.В. Мельниченко та ін.] ; за ред. А.А. Мазаракі. Київ: Київ. нац. торг.-економ. ун-т, 2016. 348 с.

12. Tribe J. The Economics of Recreation, Leisure and Tourism. 5th ed. Routledge, Taylor & Francis Group, 2016. 460 p.

13. Vanhove N. The Economics of Tourism Destinations: Theory and Practice. 3rd ed. Routledge, Taylor & Francis Group, 2018. 364 p.

Інтернет-ресурси

1. Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua/> 2. Все про туризм. Туристична бібліотека. URL: <http://tourlib.net/> 3. Всесвітній економічний форум (WEF). URL: <http://www.weforum.org/>

4. Всесвітня туристична організація (UNWTO). URL: <http://www.unwto.org>

5. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

6. Державне агентство розвитку туризму. URL: <https://www.tourism.gov.ua/>

7. Міністерство інфраструктури України. URL:
<https://mtu.gov.ua/>

8. Міністерство культури та інформаційної політики України.
URL:
<https://mkip.gov.ua/>